

ŠVENČIAUSIOS VIETOS KAIP DIEVO REGIMO ARTUMO RAIDA: IŠ SANDOROS SKRYNIOS PER MERGELĘ MARIJĄ Į TABERNAKULĮ

Remigijus Oželis

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Sandoros skrynia, Švenčiausioji Mergelė Marija ir tabernakulis – Dievo regimo artumo ženklai. Dievas, kuris yra pranokstantis visa, kas yra Žemėje, Senojo Testamento laikmečiu nusileidžia į Padangtę su Sandoros skrynia. Naujojo Testamento laikmečiu Dievo artumą ir šventumą savyje nešioja Švenčiausioji Mergelė Marija. O Bažnyčios laikmečiu Jėzaus pasilikimas su žmonėmis tęsiamas Eucharistijoje, kuri saugoma tabernakulyje. Šiame straipsnyje perteiktas švenčiausios vietos, kuri išreiškia Dievo regimą artumą, tęstinumas trijuose laikotarpiuose: Sandoros skrynia – Senojo Testamento laikmečiu, Švenčiausioji Mergelė Marija – Naujojo Testamento laikmečiu ir tabernakulis – Bažnyčios laikmečiu. Apžvelgdami švenčiausios vietos raidą galime pamatyti Dievo troškimą save apreikšti ir dovanoti žmogui. „Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų“ kupinas „malonės ir tiesos“ (Jn 1, 14).

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: šventų švenčiausia vieta, Sandoros skrynia, Švenčiausioji Mergelė Marija, tabernakulis, Dievo artumas.

Abstract

The Ark of the Covenant, Blessed Virgin Mary and the Tabernacle are visible signs of God's presence. In the era of the Old Testament, God, who surpasses all that is on Earth, descends to the sacred tent with the Ark of the Covenant. At the time of the New Testament, the closeness and holiness of God was carried within Blessed Virgin Mary. And in the period of the Church Jesus stays with the mankind in the Holy Eucharist which is kept in the Tabernacle. This article presents the continuity of the Holiest Place, which expresses God's visible presence, throughout three time periods: the Ark of the Covenant at the time of the Old Testament, Blessed Virgin Mary at the time of the New Testament and the Tabernacle at the time of the Church. While reviewing the development of the Holiest Place we can see God's desire to manifest and present Himself to the man. "The Word became flesh and made his dwelling among us ... full of grace and truth" (John 1: 14).

KEY WORDS: The Holy of Holiest place, Ark of the Covenant, Blessed Virgin Mary, Tabernacle, God's presence.

Įvadas

Dievas per Mozę, kuris išvedė izraelitus iš vergovės į laisvę (XIII a. prieš Kr.), perteikia tobulą įsakymų rinkinį – Dekalogą. Dekalogo lentelės laikytos ypatingoje vietoje – Sandoros skrynioje, o pati Skrynia saugota Susitikimo palapinėje. Sandoros skrynia buvo švenčiausias Išrinktosios tautos objektas. Skrynios buvimas žydų tautai liudijo tikrojo Dievo sergstintį buvimą tarp jų. Karalius Dovydas, perkeldamas į Jeruzalę Sandoros skrynią (X a. prieš Kr.), padarė Jeruzalę žydų religiniu ir politiniu centru. Dovydas norėjo pastatyti Jeruzalėje Šventyklą, kurioje būtų laikoma Sandoros skrynia, tačiau pranašas Natanas tam prieštaravo, skelbdamas, kad ne Šventykla (pastatas), bet Dovydo namai (dinastija) bus amžini (žr. 2 Sam 7, 26), tarp Dovydo palikuonių bus gyvoji Šventų Švenčiausioji. Pažadai išsipildė Naujojo Testamento laikmečiu (I a.), kai Dievo artumą ir šventumą savyje nešioja Švenčiausioji Mergelė Marija. Sandoros skrynia ir Mergelė Marija yra visiškai skirtingi kūriniai (Skrynia – žmogaus rankų darbas, o Marija – jau Dievo sukurtas žmogus), bet pagal savo atliekamą funkciją ir misiją jos labai panašios. Marija sutinka (žr. Lk 1, 38) išnešioti ir pagimdyti patį Švenčiausiąjį – Dievo Sūnų Jėzų. Tiesioginis Jėzaus pasilikimas Eucharistijoje (duonos ir vyno pavidalais) tęsiamas Bažnyčios laikmečiu. Per šv. Mišias įvyksta esmėkaita, kai duona ir vynas tampa tikru Jėzaus Kristaus kūnu ir krauju. Švenčiausioji substancija laikoma ypač pagarbiai, todėl, stengiantis kuo geriau saugoti Švenčiausiąjį Sakramentą, kiekvienoje katalikų bažnyčioje įrengiamas tabernakulis.

Šiame straipsnyje perteiktas Sandoros skrynios, Švenčiausiosios Mergelės Marijos ir tabernakulio paralelės, išreiškiančios Dievo artumą, regimo artumo tęstinumą. Tyrimo objektas: *sancta sanctorum* (Šventų švenčiausios) vietos / objektai – Sandoros skrynia, Švenčiausioji Mergelė Marija ir tabernakulis. Tyrimo tikslas: pristatyti švenčiausios vietos raidą nuo Sandoros skrynios iki Švenčiausiosios Mergelės Marijos ir tabernakulio. Tikslas įgyvendinamas dviem uždaviniais:

- aptarti Sandoros skrynios, kaip Dievo artumo, reikšmingumą Senojo Testamento laikmečiu;
- atskleisti, kaip Švenčiausioji Mergelė Marija, pradėdama kūdikį iš Šventosios Dvasios, tampa švenčiausios vietos išraiška;
- aptarti tabernakulį, kaip Bažnyčios laikmečio šventų švenčiausią vietą.

Paralėlės atsiskleidžia lyginant ir analizuojant Šventojo Rašto tekstus. Šio tyrimo m e t o d a i : mokslinės literatūros analizė, interpretavimas, sintezė. Tiek Sandoros skrynioje, tiek Mergelėje Marijoje atsiskleidžia Dievo Sandora iš pradžių su viena tauta, vėliau – su visa žmonija. Būtent Jėzus Kristus, kurį išnešiojo ir pagimdė Marija, savo kančia ir mirtimi įtvirtino Naująją Sandorą.

Dievo artimo buvimo su žmogumi idėja ir jausmas – jau ir Senojo Testamento savastis. Dievas yra su savo tauta. Jis, pranokstantis visa, kas yra Žemėje, tarsi tampa žemiškas, Jis nusileidžia į padangtę su Sandoros skrynia, Jis apgaubia šventyklą. Šventykloje žmonės susirenka aplink Sandoros skrynią – Dievo buveinę. Bet Dievas yra ne tik čia, Jis yra visur, Jo šlovė pripildo ir dangų, ir žemę; vis dėlto čia ypatinga Jo buvimo vieta, čia Jo padangtė. „Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų“ kupinas „malonės ir tiesos“ (Jn 1, 14), sako apaštalas Jonas. Gyveno, reiškia pastatė savo palapinę tarp mūsų. Žmonės nuo senų laikų ieško šventų vietų, kurios išreiškia Dievo artumą. Čia svarbiausia suvokti, kad pats Dievas veikia žmonių gyvenime ir apreiškia tas šventas vietas. Sandoros skrynia, Švenčiausioji Mergelė Marija ir tabernakulis yra Dievo artumo ženklai, tačiau be Dievo jie nebūtų tuo, ką ženklinai. Juose galime matyti tarpusavio panašumus, nors fiziškai tai skirtingi kūriniai. Jie byloja Dievo veikimą istorijoje. Apžvelgdami švenčiausios vietos raidą galime pamatyti Dievo troškimą save apreiškinti ir dovanoti žmogui.

1. Sandoros skrynia – Dievo artumo ženklas Senojo Testamento laikmečiu

Po Sandoros prie Sinajaus kalno patvirtinimo Viešpats Mozei kalbėjo:

Tebūna padaryta iš akacijos medžio Skrynia, pustrėčio uolekties ilgio, pusantrų uolekties pločio ir pusantrų uolekties aukščio. Aprauksi ją grynu auksu, – paauksuosi ją iš vidaus ir iš lauko, – ir aplinkui uždėsi ant jos auksinį apvadą. Nuliesi jai keturis auksinius žiedus ir pritaisysi juos prie jos keturių kojų – du žiedus viename jos šone ir du žiedus kitame šone. Padarysi iš akacijos medžio karteles ir jas paauksuosi. Karteles įversi į žiedus Skrynios šonuose Skryniai nešti. Kartelės liks nuolat Skrynios žieduose: jos nebus ištraukiamos. Į Skrynią padėsi Sandoros lenteles, kurias tau duosiu. Tada iš gryno aukso padarysi malonės sostą, pustrėčio uolekties ilgio ir pustrėčio uolekties pločio. Nukalsi iš aukso du kerubus, – padirbsi juos iš plakto aukso prie abiejų malonės sosto

galų. Padirbk vieną kerubą viename jo gale ir kitą kerubą kitame jo gale; padirbsi kerubus, sujungtus su malonės sostu prie abiejų jo galų. Kerubai turės išskleistus sparnus, – savo sparnais jie dengs malonės sostą. Jiedu bus vienas priešais kitą, ir jų veidai bus atgręžti į malonės sostą (Iš 25, 10–21).

Skrynia vadinama Sandoros, nes joje buvo „Viešpaties Sandora, sudaryta su Izraelio tauta“ (2 Kr 6, 11). Per šią Sandorą izrealiečiai tapo šventa tauta, kurioje išsipildys visai žmonijai duotas Atpirkėjo pažadas.

Sandoros skrynioje buvo laikomi Izraelio tautai brangiausi, Dievo artumą bei pagalbą liudijantys daiktai, kurie turėjo ir ateinančioms kartoms priminti Viešpaties darbus bei Jo Sandorą. Sandoros skrynioje buvo įdėtos lentelės su Dievo įsakymais. Priešais Sandoros skrynią buvo laikomas indelis su mana, kaip priminimas, kuo Viešpats maitino izraelitus dykumoje¹. Vėliau įdėta ir Aarono lazda². Apie šiuos daiktus, laikomus Sandoros skrynioje, užsimenama ir Naujojo Testamento Laiške žydams: „Ten stovėjo auksinis smilkymo aukuras ir iš visų šonų auksu apmušta Sandoros skrynia, kurioje buvo auksinis ašotis su mana, išsprogusi Aarono lazda ir Sandoros plokštės“

¹ Senojo Testamento Išėjimo knygoje apie indelį su mana rašoma: „Mozė tarė: „Šitoks yra Viešpaties įsakymas: „Tebūna vienas jos omeras laikomas per kartų kartas, idant jos galėtų pamatyti duoną, kuria aš maitinau jus dykumoje, kai išvedžiau jus iš Egipto žemės.“ Mozė tarė Aaronui: „Paimk indą, supilk į jį omerą manos ir padėk jį Viešpaties akivaizdoje, kad būtų laikoma per kartų kartas.“ Aaronas padėjo jį priešais Sandorą, kad būtų laikomas, kaip Mozei įsakė Viešpats“ (Iš 16, 32–34).

² Senojo Testamento Skaičių knygoje yra toks pasakojimas apie Levio lazdas: „Įrašyk kiekvieno vyro vardą ant jo lazdos. Aarono vardą įrašyk ant Levio lazdos, nes ir Levio protėvių namų galva turės lazda. Padėsi jas Susitikimo palapinėje priešais Sandoros įsakymus, kur aš susitinku su tavimi. Lazda vyro, kurį išsirinkau, išskleis pumpurus. Taip sustabdysiu izraeliečių murmėjimus, kai jie nuolat murma prieš jus.“ Mozė tai persakė izraeliečiams. Jų vadai davė jam po lazda kiekvienam protėvių namų vadui, iš viso dvylika lazdų. Tarp jų buvo ir Aarono lazda. Mozė padėjo lazdas priešais Viešpatį Sandoros įsakymų palapinėje. Kai rytojaus dieną Mozė įėjo į Sandoros įsakymų palapinę, žiūri, Levio namų Aarono lazda buvo išsprogusi, – išskleidusi ne tik pumpurus, bet ir pražydusi, net su prinokusiais migdolais. Tada Mozė išnešė visas lazdas iš Viešpaties akivaizdos visiems izraeliečiams. Jie apžiūrėjo ir kiekvienas vyras pasiėmė savo lazda. O Viešpats tarė Mozei: „Aarono lazda vėl padėk priešais Sandoros įsakymus, kad būtų laikoma kaip pamoka maištininkams, kad nurimtų jų murmėjimai prieš mane ir nenumirtų“ (Sk 17, 17–25).

(Žyd 9, 4). Priešais Sandoros skrynią turėjo degti lempa³, todėl Viešpats Mozei įsakė parūpinti iš alyvmedžių aliejaus. „Idant nuolat degtų lempa, tu įsakysi izraeliečiams, kad tai šviesai tau atneštų gryo iš alyvų išspausto aliejaus“ (Iš 27, 20). Sandoros skrynia buvo patepta patepimo aliejumi⁴. Pastaciūs Padangtę, Sandoros skrynia atskirta užuolaida nuo aplinkos.

Iš pradžių Sandoros skrynia buvo nešiojamas sostas, ant kurio, izraeliečių įsitikinimu, sėdėjo Jahvė. Reikia pastebėti, kad Senojo Testamento religija griežtai draudė vaizduoti Dievą. „Buvo draudžiama daryti bet kokį Dievo atvaizdą“ (Iš 20, 34). Šis draudimas skirtas tam, kad išsaugotų Dievo išrinktą tautą nuo pagoniškų dievų garbinimo, kad ji nesimelstų kaip pagonių tautos⁵. Šiuo požiūriu izraeliečiai skyrėsi iš kitų tautų, kurios turėjo stabus šventyklose ir statulas procesijose. Tačiau žydai buvo vis tiek tvirtai įsitikinę, kad Dievas yra nematomai arti savo tautoje (Kontrimaitė, 2012, p. 7). Kita vertus, Padangtė ir Skrynia yra tik skoliniai iš kitų tautų, kurie laikui bėgant ir žydų tikėjimui veikiant įgavo naują turinį. Šie šventieji daiktai pasiskolinti iš Sinajaus pusiasalio gyventojų. Padangtė ir Skrynia buvo raiškos priemonės, atskleidžiančios tikėjimo savitumą, nes Jahvė yra Anapus Dievas ir garbinamas kaip toks, tačiau arti, savo tautoje, nes siekia ją išganyti per žmones (Rubšys, 1995, p. 386–387). Izraeliečiai daug ką perėmė iš kaimyninių tautų, tačiau Jahvės, vieno Dievo, samprata jie liko saviti.

Sandoros skrynia izraelitams buvo ypač svarbi. Skrynia buvo laikoma švenčiausioje padangtės vietoje, į kurią galėdavo įeiti tik tam tikri asmenys (Kontrimaitė, 2012, p. 8)⁶, nes čia vykdavo susitikimas su Viešpačiu. Sando-

³ Matome, kad Bažnyčios laikmečiu prie tabernakulio dega lempelė.

⁴ Visi daiktai, patepti aliejumi, laikyti šventais, kas prie tų daiktų prisiliečia, tampa pašventintas. „Pašventinsi juos, idant būtų ypač šventi“ (Iš 30, 29).

⁵ Galima pastebėti, kad ir vėliau sinagogos puoštos mozaikomis, kuriose vaizduojama Sandoros skrynia ir daugybė kitų simbolių (Bertagnin, 1999), o ne personifikuotas Dievas.

⁶ Kunigų knygoje Viešpats duoda nurodymus Mozei, kuriuos jis turi persakyti Aaronui, nes jo sūnūs buvo mirę dėl to, kad įsibrovė į švenčiausią vietą. „Praėjus dviem dienoms po Aarono sūnų mirties, kai jiedu įsibrovė į Viešpaties akivaizdą ir numirė, Viešpats kalbėjo Mozei. Viešpats Mozei tarė: „Sakyk savo broliui Aaronui neiti kada užsinori į šventovę už užuolaidos priešais malonės sostą, esantį ant Skrynios, kad jis nenumirtų, nes aš pasirodysiu debesyje viršum malonės sosto. Štai kaip Aaronas turi eiti į šventovę: su jaučio iš bandos atnaša už nuodėmę ir su avino deginamąja auka. Jis užsivilks šventąją lininę tuniką, jo kūną dengs lininės kelnaitės, susijuos lininiu diržu ir užsidės lininį turbaną. Kadangi tai yra šventi drabužiai, todėl jais apsirengs tada, kai išsimaudys vandenyje“ (Kun 16, 1–4).

ros skrynią galėjo nešti tik levitai⁷. Žmonės visada turėdavo eiti toliau nuo Skrynios, jos užnugaryje. „Sandoros skrynia keliavo jų priekyje tų trejeto dienų kelionės metu, ieškodama jiems vietos sustoti poilsio“ (Sk 10, 33–34). Sandoros skrynia kelionėse po dykumą – tai ir Dievo apsauga nuo priešų⁸. Skrynia būdavo izraeliečiams ne tik apsauga, bet ir reikšdavo Dievo vienos ar kitos veiklos palaiminimą. Tą puikiai parodo situacija, kai būrys izraeliečių norėjo įsiveržti į Kanaaną be Viešpaties leidimo⁹.

Sandros skrynia Šventojo Rašto Penkiaknygėje nedažnai minima, tačiau visuose aprašymuose ypač jaučiama jos svarba, reikalingumas Izraeliui, kaip Dievo tautai, tai yra įrodymas, kad Dievas yra su jais ir juos saugo. Izraeliečiai vadinami Sandoros bendrija, nes Viešpats su šia tauta sudarė savo šventą Sandorą, todėl ir Skrynia, liudijanti šią Sandorą, yra ypač šventa (Kontrimaitė, 2012, p. 9). Penkiaknygėje daugiausia randame pačios Sandoros skrynios išvaizdos aprašymų. Dievas Mozei nurodė labai tikslus parametrus, kokia turi būti Skrynia, Susitikimo palapinė, kokie ir kaip pagaminti daiktai turi būti šalia Skrynios¹⁰. Sandoros skrynia buvo didžiausia Izraelio tautos šventenybė, ji buvo regimas Dievo buvimo su tauta ženklas, kelionių Sinajaus dykumoje kelrodis, dvasinio ir valstybinio gyvenimo centras įėjus į Pažadėtąją žemę. Žydai, eidami į kovos lauką, laukdavo pagalbos iš Dievo, todėl Skrynia visada keliaudavo kartu su jais. Tad galime matyti, kad pradiniame Izraelio tikėjimo kraityje Jahvės artumas suvoktas per du šventus objektus: Padangtę ir Skrynią. Padangtėje susitinkama su Dievu, o Skrynia buvo Jahvės sostas Sandoros bendrijoje (Rubšys, 1995, p. 243).

⁷ Levitai buvo Levio genties nariai, bet kunigais jie nebūdavo, nes nepriklausė Aaronui, pirmojo vyriausiojo kunigo, palikuonims. Jie padėdavo kunigams atlikti savo pareigas. Kad galėtų teisingai tarnauti, jiems reikėjo atidžiai laikytis taisyklių (Batchelor, 1993, p. 26).

⁸ Prieš pakildami kelionei, Mozė tardavo tokius žodžius: „Pakilk, Viešpatie! Tebūna išblaškyti tavo priešai, tebėga nuo tavo veido, kurie tavęs neapkenčia!“. O kada Sandoros skrynia buvo padedama poilsio, Mozė sakydavo: „Sugrįžk, Viešpatie, prie nesuskaitomų Izraelio tūkstančių!“ (Sk 10, 35–36).

⁹ „Neikite, nes Viešpats nėra su jumis. Jei eisite, būsite priešų sumušti. Juk amalekitai ir kanaaniečiai pastos ten jums kelią, – krisite nuo kalavijo. Kadangi nusigręžėte nuo Viešpaties, Viešpats nebus su jumis.“ Bet jie, savimi pasitikėdami, žygiavo į krašto aukštumų gūbrius, nors Viešpaties Sandoros skrynia ir Mozė nebuvo pasijudinę iš stovyklos. Kalnų aukštumose gyvenusieji amalekitai ir kanaaniečiai nusileido iš aukštumų ir sumušė juos, vydamiesi net lig Hormos“ (Sk 14, 42–45).

¹⁰ Pavyzdžiui, smilkalai, aliejai.

Įkvėptojo redaktoriaus, vadinamo deuteronomistu, knygoje¹¹ Sandoros skrynia vaizduojama ir aprašoma kaip Izraelio tautos globėja, Sandoros su Dievu saugotoja, kitataučiams ji – nelaimių nešėja. Sandoros skrynia buvo ir Dievo įrankis, kuriuo jis išaukštino Jozuę viso Izraelio akyse: „Viešpats Jozuei tarė: „Šią dieną pirmą kartą išaukštinsiu tave viso Izraelio akyse, idant jie žinotų, kad aš būsiu su tavimi, kaip buvau su Moze. O tu savo ruožtu kunigams, nešantiems Sandoros skrynią, įsakysi: „Atėję prie Jordano vandenų pakrantės, stovėsite Jordano upėje“ (Joz 3, 7–8). Jordano upė, pjūties metą (kai per ją ėjo Izraelis), įprastai būna patvinusi. Jordano upės perėjimas įvyko izraeliečių kalendoriaus pirmojo mėnesio dešimtą dieną. „Žmonės išlipo iš Jordano pirmojo mėnesio dešimtą dieną ir apsistojo prie Gilgalo, rytiniame Jericho šone“ (Joz 4, 19). Perėjimas laikomas stebuklu, nes vanduo per potvynį nuseko taip, kad žmonės lengvai galėjo pereiti upę. Kunigai su Sandoros skrynia buvo vandeny. Taip Sandoros skrynia buvo regimas Dievo ženklas, su kuriuo žmonės darė stebuklus¹².

Sandoros skrynia dalyvauja kiekviename svarbiame Izraelio tautos įvykyje. Tai kaip paties Viešpaties buvimas ir pagalba. Jericho užėmimas buvo vienas įvykių, kuriam reikėjo Dievo pagalbos. Miestas buvo gerai apsaugotas, niekas negalėjo iš jo išeiti ar sugrįžti, nes bijota izraeliečių. Bet Viešpats buvo maloningas savo tautai, taigi pasitelkiant tam tikrus simbolius, tokius kaip septyni avino ragai, kuriuos turėjo nešti septyni kunigai, taip pat Sandoros skrynia, Izraelio tautai pavyko paimti Jerichą¹³, nes izraeliečiai klausė Dievo nurodymo (Rupeikaitė, 2005, p. 215).

¹¹ Deuteronomistinei tradicijai priskiriamos knygos: Jozues, Teisėjų, Rutos, 1 ir 2 Samuelio, 1 ir 2 Karalių.

¹² „Kai žmonės iš savo stovyklos leidosi į kelionę pereiti Jordaną, kunigai, nešdami Sandoros skrynią, ėjo pirma žmonių. Paprastai Jordano upė visą pjūties metą liejasi per krantus. Vos tik Skrynios nešėjai pasiekė Jordaną ir Skrynią nešusiųjų kunigų kojos palietė vandenį pakrantėje, vandenys, tekantys nuo aukštupio, sustojo, susitelkdami į tvirtą pylimą iki pat Adamo – miesto, esančio prie Zaretano, – o vandenys, tekantys į žemupį Arabos jūros – Mirties jūros – link, visiškai nuseko. Žmonės perėjo Jordaną priešais Jerichą. Izraeliečiams pereinant upę sausa žeme, kunigai, nešusieji Viešpaties Sandoros skrynią, stovėjo ant sausos žemės pačioje Jordano vagoje, kol visa tauta perėjo per Jordaną“ (Joz 3, 14–17).

¹³ „Viešpats Jozuei tarė: „Štai atiduosiu į tavo rankas Jerichą, jo karalių ir užgrūdintus vyrus. Težygiuoja aplink miestą visi jūsų kariškiai, apeidami aplinkui miestą vieną kartą. Taip darykite per šešias dienas. Septyni kunigai, eidami pirma Skrynios, teneša septynis avino rago trimitus. O septintą dieną, kunigams pučiant ragus, apeisite aplink miestą septynis kartus. Nuaidėjus ilgam rago garsui, – kai

Sandoros skrynia liudija Dievo artumą ir tai, kad izraeliečiai gali su juo bendrauti, aukoti aukas. Įdomios eilutės apie tai yra Teisėjų knygoje.

Paskui jie atnašavo deginamąsias aukas ir bendravimo atnašas Viešpaties aki-vaizdoje. Izraeliečiai klausė Viešpatį {nes tomis dienomis ten buvo Dievo Sandoros skrynia ir tomis dienomis Aarono sūnaus Eleazaro sūnus Finebas tarnavo jo akivaizdoje}, sakdami: „Ar turiu rikiuotis dar kartą mūšiu su savo brolio Benjamino vyrais, ar turiu liautis?“ Viešpats atsakė: „Eikite, nes rytoj juos atiduosiu jums į rankas“ (Ts 20, 26–28).

Sandoros skrynia buvo ženklas, kad Dievas yra šalia, juos globoja, galima bendrauti su Viešpačiu, prašyti stebuklų ar pagalbos mūšiuose su kitomis tautomis ir pan. Jos artumas laiduoja Dievo palaimą žmonėms, tačiau tik Izraelio tautai. Kitoms tautoms ji gresia negandomis. Pirmojoje Samuelio knygoje perteikiama istorija, kaip filistinai nugali izraeliečius ir pagrobia Skrynią. Tuo metu izraeliečiai buvo pralaimėję vieną susirėmimą prieš filistinus. Seniūnai pasiūlė į kitą mūšį neštis Sandoros skrynią, kuri laiduotų Dievo buvimą šalia ir atneštų pergalę. „Tegu Jahvė ateina į mūsų tarpą ir teišgelbsti mus iš mūsų priešų rankų“ (1 Sam 4, 3). Taip Skrynia iškeliavo į mūšio lauką, o ją lydėjo du Elio sūnūs. Sandoros skrynia izraeliečių sutikta garsiu šauksmu, filistinai buvo išgąsdinti. Tačiau tai nepadėjo Izraeliui iškovoti pergalės. Filistiniečiai padarė išskirtinę žalą: „Pralaimėjimas buvo labai didelis; iš Izraelio krito trisdešimt tūkstančių pėstininkų. Dievo Skrynia buvo paimta į nelaisvę; abu Elio sūnūs – Hofnis ir Finchas – žuvo“ (1 Sam 4, 10–11). Dievo Skrynios netektį izraelio tauta įvardijo kaip Viešpaties šlovės pasitraukimą nuo jų. Turime pastebėti, kad Sandoros skrynia ilgai pas filistiniečius neužsibuvo, nes jų žemėse ir miestuose, kur tik buvo Sandoros skrynia, kildavo nelaimės. Filistinai, tuo metu, kai pas juos buvo Sandoros skrynia, kentėjo nuo skaudulių, gyvulių maro epidemijos. Šios nelaimės buvo priskiriamos Sandoros skryniai, todėl filistinai perkėlinėjo ją iš vieno miesto į kitą. Ji buvo Ašdode, Gate, Ekrone. Prieš grąžinant Sandoros skrynią izraeliečiams, filistinai tarėsi su savo kunigais ir būrėjais, ką daryti su Viešpaties Skrynia¹⁴. Pa-

tik išgirsite tą rago balsą, – visi žmonės suriks galingu šauksmu. Tada miesto sienų mūrai staiga sugrius, žmonės veršis pirmyn, kiekvienas iš savo vietos“ (Joz 6, 2–5).

¹⁴ „Ką turime daryti su Viešpaties Skrynia? Pasakykite mums, kaip turėtume ją pasiųsti atgal į jos vietą.“ Jie tarė: „Jei norite siųsti atgal Izraelio Dievo Skrynią, nesiųskite jos vienos. Jūs turite būtinai atsilyginti jam atnaša už kaltę. Tuomet

sakojimo, kaip filistinai atgabeno į Bet-Šemešo žemę ir gražino izraeliečiams Sandoros skrynią, kurią septynis mėnesius laikė užgrobę, tekstas laikomas seniausiu, jame Jahvė įvardijamas *šventu*: „Jechonijo palikuonys nedžiūgavo su Bet-Šemešo žmonėmis, kai jie sutiko Viešpaties Skrynią. Viešpats užmušė iš jų septyniasdešimt. Žmonės raudėjo, nes Viešpats buvo ištikęs juos baisia nelaime. Bet-Šemešo vyrai klausė: „Kas gali stotis tarnauti Viešpačiui, šiam šventajam Dievui? Pas ką jis nuo mūsų eis?“ (1 Sam 6, 19–20). Aišku, kad Viešpaties galios prigimtis ir apraiškos yra anapus žmogui prieinamos srities. Svarbiausias žodis čia yra *šventas*, kuriuo nusakoma viena sudėtingiausių Senojo Testamento sąvokų – *Dievo šventumas*, kuris žmogaus atžvilgiu yra visiška anapusbė (Sodeika, 2011, p. 13), kurią Sandoros skrynia tik ženklina.

Pirmoje Kronikų knygoje yra eilutės, iš kurių galime daryti išvadą, kad praradus Skrynią tikėjimas Viešpaties artumu Sandoros skrynioje buvo priblėšęs. „Tada vėl parsineškime savo Dievo Skrynią, nes per visas Sauliaus dienas mes nekreipėme į ją dėmesio“ (1 Kr 13, 3). Karalius Dovydas norėjo Sandoros skrynią parsinešti į savo miestą iš Kirjat-Jearimų, iš Abinadabo namų. Tai vieta, kur Sandoros skrynia buvo nuo tada, kai ją gražino filistiniečiai. Skrynią gabenusi procesija buvo labai džiaugsminga¹⁵. Nešant Skrynią iš Kirjat-Jearimų nutiko išskirtinis įvykis. Rašoma, kad jaučiams kluptelėjus, Uza ištiesė ranką prilaikyti Skrynios. Tik prilietęs ją ranka jis mirė. Dėl šio nutikimo Dovydui kilo Dievo baimė, todėl Sandoros skrynios jis pas save nebeparsigabeno, o išsiuntė į Obed-Edomo Gatiečio namus. Iš tiesų Dievo artuma ir palaima būna ten, kur būna ir Skrynia, nes Viešpats palaimino Obed-Edomo šeimyną: „Dievo Skrynia išbuvo Obed-Edomo šeimos namuose tris mėnesius, ir Viešpaties palaima lydėjo Obed-Edomo šeimyną bei visa, ką jis turėjo“ (1 Kr 13, 14). Vėliau Sandoros skrynia turėjo būti nugabenta į Dovy-

jūs būsite išgydyti. Kai jūs būsite išsipirkę, kodėl jo ranka neturėtų atsitraukti nuo jūsų?“ Jie klausė: „Kokia yra kaltės atnaša, kuria turime jam atsilyginti?“ Jie atsakė: „Penki auksiniai skauduliai ir penkios auksinės pelės, pagal filistinų didžiūnų skaičių, nes ta pati bėda ištiko visus jus ir jūsų didžiūnus. Turite tad padirbti atvaizdus savo skaudulių ir atvaizdus savo pelių, kurios niokojo kraštą, ir pagarbinkite Izraelio Dievą“ (1 Sam 6, 2–5). Pasiūsdami juos kankinančių dalykų atvaizdų, jie tikėjosi, vadovaudamiesi magijos dėsniumi, jų nusikratyti. Jie vylėsi, kad Izraelio Dievas bus patenkintas ir dosnus.

¹⁵ „Jie gabeno Dievo Skrynią naujame vežime iš Abinadabo namų, Uza ir Ahio'as vadeliojo, o Dovydas ir visas Izraelis šoko Dievo akivaizdoje, iš visų jėgų giedojo, pritardami lyromis, arfomis, būgneliais su žvangučiais, cimbolais ir trimitais“ (1 Kr 13, 7–8).

do miestą, kur jis sau statėsi rūmus ir palapinę Dievo Skryniai. Ją turėjo nešti kunigai ir levitai, „nes Viešpats buvo išrinkęs juos nešti Skrynią ir jam amžinai tarnauti“ (1 Kr 15, 2). Kaip ir anksčiau, nešamą Skrynią lydėjo gausinga procesija, buvo giedama, šlovinama su muzikos instrumentais, aukojamos atnašos – septyni jaučiai ir septyni avinai. Visa stengtasi daryti pagal Mozės įsakymą. Dievo Skrynią įnešus į palapinę, „atnašautos deginamosios aukos ir bendravimo atnašos“ (1 Kr 16, 1). Iš levitų paskirti tarnai, turėję Skrynias rūpintis. Dovydas siekė laimėti visų izraeliečių palankumą. Tam reikėjo sutelkti į vieną izraeliečių religinius poreikius ir Sandoros tikėjimo kraitį. Viena iš šio reikalo priemonių ir buvo Sandoros skrynios perkėlimas į Jeruzalę. Didžiulės išskilmės, kurias surengė Dovydas perkeliant Sandoros skrynią, rodo Sandoros tikėjimo kraičio ir monarchijos jungtį. „Su Sandoros Skrynias, pastatyta Padangtėje, Jeruzalė – „Dovydo miestas“ tapo ir „Sionu – Dievo miestu“, nes Jahvės artumas Padangtėje tarp izraeliečių vėl tapo tikrove“ (Rubšys, 1995, p. 386). Išrinktajai tautai įsikūrus Pažado žemėje, karalius Dovydas įrengia Skrynias palapinę, nusprendžia ir Dievui pastatyti nuolatinis namus. Tačiau Dievas tokių namų nenori ir žada pats Dovydui pastatyti namus (plg. 1 Kr 15–17).

Karalius Dovydas svajotojo pastatyti šventyklą Dievui, tačiau tik jo sūnaus, karaliaus Saliamono, valdymo laiku pastatyti Namai Dievo vardui. Svarbiausia Namų vieta skirta Sandoros skryniam.

Pačioje Namų gilumoje jis įrengė Vidinę šventovę, kad ten būtų padėta Viešpaties Sandoros skrynia. Vidinės šventovės vidus buvo dvidešimties uolekčių ilgumo, dvidešimties uolekčių platumo ir dvidešimties uolekčių aukštumo. Jis aptraukė jos vidų grynų auksu ir pastatė ten kedro aukurą. Saliamonas aptraukė Namų vidų grynų auksu, įdėjo auksines grandines į vidinės šventovės duris. Jis aptraukė vidinę šventovę auksu. Paskui jis aptraukė auksu visus Namus ir paauksavo net visą vidinės šventovės aukurą. Taip tad visi Namai buvo užbaigti (1 Kar 6, 19–22).

Vidinė šventovė – tai pati švenčiausia Dievo Namų dalis, skirta tik Viešpačiui. Čia gyvena Jo artumas, tarsi soste tarp kerubų viršum Sandoros skrynios. Sandoros skrynia įvardijama kaip pakojis Dievui žemėje (žr. 1 Kr 28, 2; Kontrimaitė, 2012, p. 12–13). „Kerubai buvo pastatyti vidiniame Namų kambaryje. Kerubų sparnai buvo taip išskleisti, kad vieno kerubo sparnas lietė vieną

sieną ir antro kerubo sparnas lietė kitą sieną. O kiti du sparnai buvo Namų vidurio link, ir sparnas lietė sparną. Ir kerubus jis paauksavo“ (1 Kar 6, 27–28).

Šventykla pastatyta pagal finikiečių architektūros pavyzdį. Priekyje buvo kiemas su altoriumi deginamosioms aukoms. Žmonės rinkdavosi pamaldoms kieme. Pati Šventykla, panašiai kaip finikiečių šventyklos, turėjo tris dalis: prieangį, šventąją, Šventųjų šventąją. Kunigas pirma palipdavo dešimt Šventyklos laiptų ir pro didžiules kipariso medžio dviejų žalvarinių kolonų saugomas duris įeidavo į Prieangį. Iš Prieangio pro kitas kipariso duris kunigas pereinavo į Šventovę, kurioje buvo išdėstyti šventieji baldai ir reikmenys. Mažutis paaukuotas altorius iš kedro medžio buvo Šventovės viduryje. Iškart už jo buvo dar kiti laiptai, kurie vedė į šiek tiek nuo aslos pakeltą tobulo kubo kambarį – Šventų šventąją. Šis kambarys buvo pati švenčiausia Šventyklos vieta. Joje buvo didžiuliai iš alyvmedžio padaryti ir paaukuoti kerubai. Žemiau jų išskėstų sparnų stovėjo Sandoros skrynia – Jahvės sostas (Rubšys, 1995, p. 406–407). Anot Juozapo Flavijaus, „į tris dalis padalyta Mozės padangtė atspindėjo patį kosmosą ir tris jo lygmenis. Šventų Švenčiausioji reiškė dangų ir Dievo sostą jame, erdvė priešais Šventų Švenčiausiąją – žemę ir jūrą, o trečioji dalis – požemines sritis, šeolą“ (cit. iš Ulevičius, 2002, p. 52–53).

Sandoros skrynia, kaip ir minėta, buvo padėta po kerubų sparnais. Kunigams nebuvo įmanoma atlikti savo tarnybos, nes „Viešpaties šlovė pripildė Viešpaties namus“ (1 Kar 8, 11). Debesis apgaubė šventovės vidų, per ją kunigai ir levitai nieko negalėjo įžiūrėti. Saliamono žodžiai: „Viešpats pasirinko gyventi neperžvelgiamoje tamsoje“ (1 Kar 8, 12) rodo vidinę šventovę, švenčiausią vietą, kuri neturėjo langų ir buvo visiškai tamsi. Taigi Sandoros skrynia iš Susitikimo palapinės perkelta į stabilų pastatą, šventovę, kurioje turi savo vietą „Viešpaties Namuose, <...> rado ten nuolatinę buveinę“ (1 Kr 6, 16). Saliamonas primena, kodėl Sandoros skrynia yra ypač šventa. „Nūnai Viešpats įvykdė padarytą pažadą: aš tapau savo tėvo Dovydo įpėdiniu, įžengiau į Izraelio sostą, kaip Viešpats pažadėjo, ir pastačiau Namus Viešpaties, Izraelio Dievo, vardui. Ten aš paruošiau vietą Skryniai, kurioje yra Viešpaties Sandora, jo sudaryta su mūsų protėviais, kai jis vedė juos iš Egipto žemės“ (1 Kar 8, 20–21).

Jeruzalės šventykloje Sandoros skrynia buvo iki pranašo Jeremijo laikų, t. y. iki babiloniečių įsiveržimo į Judo karalystę. Antrojoje Makabėjų knygoje

yra legenda apie Jeremiją, kuris paslėpė Sandoros skrynią iki tos dienos, kol Viešpats vėl neatskleis šių dalykų.

Pasakojama, kaip pranašas, gavęs dievišką apreiškimą, įsakė, kad Padangtė ir Skrynia su juo eitų, ir kaip jis užlipo ant kalno, į kurį Mozė buvo užžengęs ir nuo kurio buvo pamatęs Dievo pažadėtą paveldą. Ten Jeremijas rado vietą oloje ir, įnešęs į ją Padangtę, Skrynią ir smilkalų aukurą, užtaisė angą. Keletas žmonių, einančių iš paskos, užkopė norėdami pažymėti taką, bet olos rasti negalėjo. Jeremijas, apie tai išgirdęs, juos išbarė: „Ta vieta turi likti nežinoma, – jis tarė – kol Dievas vėl nesurinks savo tautos ir neparodys jiems savo gailestingumo. Tuomet Viešpats atskleis visus tuos dalykus, ir Viešpaties šlovė bei debesis bus matomi lygiai taip, kaip pasirodė virš Mozės ir kai Saliamonas meldėsi, kad ta Vieta būtų garbingai pašventinta (2 Mak 2, 4–8).

Sandoros skrynia dingsta, o pranašai šiuo laiku skelbia artėjant Naujos Sandoros metą, kuri nebus sulaužoma, o bus amžina: „Tomis dienomis žmonės daugiau nebesakys: „Viešpaties Sandoros skrynia!“ Į galvą niekam ji nebeateis, niekas jos nebeminės, nepasiges ir naujos nebedarys“ (Jer 3, 16). Pirmykštis Viešpaties garbinimas, susietas su Sandoros skrynia, bus pakeistas dvasingesniu ir bendražmogišku Dievo garbinimu (Kontrimaitė, 2012, p. 14). Tad toliau Šventų švenčiausios vietos paralelę veskime nuo Sandoros skrynios į švenčiausiąją Mergelę Mariją, kuri atsiskleidžia kaip Sandoros Skrynia, kaip tabernakulis – palapinė, kurią Dievas statosi tarp žmonių.

2. Švenčiausioji Mergelė Marija – Dievo artumo slėpinio skleidėja žemėje

Evangelijoje pagal Luką Mergelė Marija vaizduojama kaip Senojo Testamento pranašysčių išsipildymas, kaip naujosios Sandoros Skrynia, kaip naujasis Dievo artumo Tabernakulis arba Padangtė (Hunt, 2002; Dovydo Sūnus, Dievo Sūnus, 2009). Apreiškimo metu angelas kreipiasi į Mergelę Mariją: „Sveika, malonėmis apdovanotoji! Viešpats su tavimi! Nebijok, Marija, tu radai malonę pas Dievą!“ (Lk 1, 28. 30). Šiuo malonės požiūriu Marija labiausiai apdovanota iš visų žmonių. Jos misija išnešioti ir pagimdyti pasauliui Išganytoją, kuris yra „pilnas malonės ir tiesos“ (Jn 1, 14). Jėzus, būdamas Dievas, yra pilnas malonės aktyviaja prasme, t. y. jis teikia malonę: „Tikrai, iš jo pilnatvės visi mes esame gavę malonę po malonės“ (Jn 1, 16). Šiuo atve-

ju Marija yra pilna malonės pasyviaja prasme, nes malonė jai yra teikiama. Jėzus, būdamas tarpininkas tarp Dievo ir žmonių, yra pilnas malonės ne tik aktyviaja, bet ir pasyviaja prasmėmis. Elzbietos pasveikinime visi žodžiai kupini prasmės, tačiau tai, ką ji pasako pabaigoje, ypač svarbu: „Laiminga įtikėjusi, jog išsipildys, kas Viešpaties jai pasakyta“ (Lk 1, 45). Šiuos žodžius galima palyginti su titulu „malonėmis apdovanotoji“ (Lk 1, 28), kurį ištara angelas ją pasveikindamas. Ir vienais, ir kitais žodžiais perteikiamas pagrindinis mariologinis turinys, t. y. tiesa apie Mergelę Mariją, kurios buvimas Kristaus slėpinyje tapo veiksmingas, nes ji „įtikėjo“. „Angelo skelbtoji malonės pilnatvė reiškia paties Dievo dovaną; Marijos tikėjimas, Elzbietos skelbiamas per apsilankymą, rodo, kaip Nazareto Mergelė atsiliepė į šią dovaną“ (Jonas Paulius II, 1987, Nr. 12). Marijoje atrandame vien tik malonę, malonę ateiti į pasaulį nekaltai, suteikti Žodžiui žmogystę. Žodžiai „Viešpats su tavimi!“ (Lk 1, 28), ištarti Marijai, turi tiesioginę prasmę: su ja Dievas yra konkrečiu, asmenišku savo buvimu (Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 24–25; Cantalamessa, 2001, p. 24).

Kad galėtų išnešioti ir pagimdyti Sūnų, Marija turėjo būti ruošiamą tam nuo pat gimimo. „Angelas Gabrieliūs Apreiškimo metu ją sveikina kaip „malonėmis apdovanotą“. Iš tiesų, kad galėtų savo tikėjimu laisvai pritarti jai apreikštam pašaukimui, ji turėjo būti pilna Dievo malonės“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 1997, Nr. 490). Ji ypatinga, nes jos prasidėjimas yra nekaltas, tai reiškia, kad ji gimė be gimtosios nuodėmės¹⁶. Dėl savo Sūnaus nuopelnų ji yra ta, kuri pilna malonės ir dėl to ji tampa Šventosios Dvasios buveine. „Gailestingumo Tėvas norėjo, kad iš anksto paskirtoji Motina pareikštų savo sutikimą prieš Sūnui įsikūnijant, idant tokiu pat būdu, kokiu moteris prisidėjo prie mirties, ji būtų prisidėjusi ir prie gyvybės“ (Dogminė konstitucija apie Bažnyčią „Lumen Gentium“, 2001, Nr. 56). Apdovanota savo misijai reikiamomis dovanomis ir malone, Marija tampa tarsi visiškai nauju kūriniumi, tarsi Šventosios Dvasios sukurta nauja būtybe, kurioje prasidės Švenčiausias Asmuo, su kuriuo Senoji Sandora pakeičiama Naująja

¹⁶ Bažnyčia tik laikui bėgant pripažino, kad žodžiai *malonėmis apdovanotoji* reiškia, kad ji atpirkta nuo pat savo prasidėjimo momento. „Švenčiausioji Mergelė Marija nuo pirmosios prasidėjimo akimirkos ypatinga Visagalio Dievo malone ir privilegija dėl žmonijos Atpirkėjo Jėzaus Kristaus nuopelnų buvo apsaugota nuo gimtosios nuodėmės ir nė kiek jos nesutepta“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 1997, Nr. 491).

Sandora. Taigi Marija gali būti vadinama antrąja Sandoros skrynčia. Žodžiai: „Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs, ir Aukščiausiojo galybė pridengs tave savo šešėliu“ (Lk 1, 35) galėtų būti lyginami su Senojo Testamento žodžiais: „Mozė negalėjo įeiti į Susitikimo palapinę, nes ją gaubė debesis ir Viešpaties šlovė ją pripildė“ (Iš 40, 35) ir „Kunigai nebegalėjo atlikti savo tarnybos, nes Viešpaties šlovė pripildė Viešpaties Namus“ (1 Kar 8, 11). Graikiškas žodis *episkiasei*, vartotas Senojo Testamento vertime į graikų kalbą, norint aprašyti, kaip Viešpaties šlovė apgaubė šventovę, kurioje laikyta Skrynčia, vartojamas ir Evangelijoje pagal Luką, norint pasakyti, kad Aukščiausiojo galybė pridengs Mariją savo šešėliu. Ji tarsi Šventosios Dvasios Sandoros skrynčia, arba Šventykla, kaip nurodo pridengusio debesies šešėlio vaizdinys. Ir Mariją, ir šventykloje esančią Skrynčią apgaubia tas pats „šviesus debesis“ (Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 26; Cantalamessa, 2001, p. 201; Hunt, 2002), kuris simbolizavo Izraelio bendrijai Dievo buvimą greta, kai jie keliauvo per dykumą: „Debesies stulpas dienos metu ir ugnies stulpas naktį nepasitraukė iš savo vietos žmonių priekyje“ (Iš 13, 22). Kitas Sandoros skrynios ir Mergelės Marijos panašumas tas, kad Sandoros skrynioje buvo dešimt Dievo įsakymų – Viešpaties žodis, dubenėlis su mana iš dangaus ir Aaronso pražydusi lazda, o Marijoje esantis Jėzus yra vadinamas Gyvojo Dievo Žodžiu, gyvenimo duona iš dangaus ir Dovydo atšaka, kuri rodo Jo karališką kilmę. Viskas, kas buvo Skrynioje, tai švenčiausi daiktai Izraelio tautai, jie liudijo Dievo Sandorą su jais. Kristus yra Švenčiausias, nes Jis taip pat liudija Sandorą, tačiau jau Naująją, kuri yra Jo kraujyje: „Ši taurė yra Naujoji Sandora mano kraujyje, kuris už jus išliejamas“ (Lk 22, 20; Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 26; Mary as the Second Ark of the Covenant, 2016; Dovydo Sūnus, Dievo Sūnus, 2009).

„Dovydas šoko iš visų jėgų Viešpaties akivaizdoje“ (2 Sam 6, 14), kai Skrynčia buvo nešama į karaliaus Dovydo miestą. Šis šokimas ir garbinimas yra panašus į Jono Krikštytojo šoktelėjimą Elzbietos iščiose, kai ją aplankė Marija: „Vos tik Elzbieta išgirdo Marijos sveikinimą, jos iščiose šoktelėjo kūdikis“ (Lk 1, 41). Be to, tiek Sandoros skrynios, tiek Marijos pas Elzbieta pasitikimas turi tam tikro panašumo: „Dovydas ir visi Izraelio namai gabeną Viešpaties Skrynčią, lydėdami šauksmais ir rago gaudesiu“ (2 Sam 6, 15) ir „Ji balsiai sušuko: „Tu labiausiai palaiminta iš visų moterų ir palaimintas tavo iščių vaisius!“ (Lk 1, 42). Taigi Elzbietos iščiose šoktelėjęs kūdikis primena

karalių Dovydą, šokinėjusį ir šokusį iš džiaugsmo, atnešus Sandoros skrynią į Jeruzalę (plg. 2 Sam 6, 14–15). Dovydas pagarbiai klausė: „Kaip galiu leisti Viešpaties Skryniai ateiti pas mane?“ (2 Sam 6, 9). Elzbieta irgi klausė: „Iš kur man ta garbė, kad mano Viešpaties motina aplanko mane?!“ (Lk 1, 43). Evangelistas Lukas, susiedamas Mariją ir Sandoros skrynią, teigia, kad Marija Dievo plane užima ypatingą vietą. Ji yra ypatinga Viešpaties padangtė, joje patiriamas Jėzaus artumas. Kartu Lukas pasako, kad Jėzus yra su mumis, ir mes galime jausti Jo artumą. Jėzus taip gyvena mumyse, kaip gyveno Marijos iščiose devynis mėnesius. Taigi kiekvienas tam tikru būdu esame gyvoji Viešpaties padangtė. Kaip Elzbietos kūdikis Jonas šoktelėjo iščiose, atėjus Marijai, nėščiai Jėzumi, taip ir mes būsime užlieti džiaugsmo Dievo artume. Dievas atėjo gyventi tarp mūsų. Jis atėjo mūsų išlaisvinti iš nuodėmės. Taigi yra kuo džiaugtis (Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 25–26, 28; Karaliūnaitė, 2010, p. 26; Dovydo Sūnus, Dievo Sūnus, 2009; Kontrimaitė, 2012, p. 17–18).

Lygindami Mergelę Mariją su Sandoros skrynia galime žvelgti į Apreiškime Jonui aprašomą Skrynią ir Mariją, kurios buvo matomos danguje: „Ir atsidarė danguje Dievo šventykla, ir pasirodė šventykloje jo Sandoros skrynia“ (Apr 11, 19), „ir pasirodė danguje didingas ženklas: moteris, apsisiautusi saule, po jos kojų mėnulis, o ant galvos dvylikos žvaigždžių vainikas“ (Apr 12, 1). Skrynia buvo padaryta iš akacijos medžio, kuris Septuagintoje įvardijamas kaip *negendantis medis*. Marija su visu kūnu buvo paimta į dangų, taigi jos kūnas taip pat negendantis, ne taip, kaip kitų žmonių (Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 26–28). Iš šių pastebėjimų galime daryti išvadą, kad Marija, būdama Viešpaties malonėmis apdovanota, todėl tinkamiausia būti Jėzaus Kristaus motina, gali būti laikoma antrąja Sandoros skrynia, nes joje buvo ne tik Izraelio tautos švenčiausias turtas, bet jau visos žmonijos išganymo ir Naujosios Sandoros sudarytojas.

Be to, Senajame Testamente Jeruzalė neretai būdavo vadinama *Siono dukra*, Dievo suburtųjų savo šventykloje motina. Dabar šį vaizdinį pakeičia Marijos asmuo. Tai ji yra motina Jėzaus suburtiems vaikams į Naujosios sandoros šventyklą, kurios *šventų švenčiausia* yra Kristaus kūno ir kraujo auka už pasaulio gyvybę. Marija tampa naujosios Jeruzalės – iš eucharistinio Jėzaus stiprybę gaunančios Bendrijos – įsmeninimu (Poniškaitis, 2000). Jeruzalė, miestas, pastatytas kalnuose, turėjo savo kalvą, vadinamą Sionu. Ant

šios kalvos, į šiaurės rytus, karalius Saliamonas (X a. prieš Kr.) pastatė šventyklos ir rūmų kompleksą (2 Sam 24, 16–25). Kaip minėta, į šventyklos vidų, Šventų švenčiausią vietą, buvo pergabenta Sandoros skrynia (1 Kar 8, 1–8). Nuo tada Siono vardu visų pirma nurodoma šventyklos kalva (plg. Iz 18, 7; Jer 26, 18). Sionas buvo laikomas sakraliausia Jeruzalės zona, nes ten, savo namuose, simboliškai gyveno Viešpats. Todėl ir pati Siono kalva ėmė reikšti visą Jeruzalę (plg. Iz 37, 32; 52, 1; Jer 26, 18; 51, 35; Sof 3, 16), kartais – ir visą Izraelį (plg. Iz 46, 13; Ps 149, 2), nes Jeruzalė buvo religinis ir politinis hebrajų bendruomenės centras (Būgaitė, 2008, p. 24). Dabar Mergelė Marija pasirodo kaip įsameninta Siono dukra. Su Sionu susiję pažadai išsipildo, Marija tampa Sandoros skrynia, vieta, kur tikrai apsigyvena Viešpats (Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 26).

Yra trys žymios pranašystės – Zacharijo (2, 14–15; 9, 9–10), Sofonijo (3, 14–17) ir Joelio (2, 21–27), kuriose *Siono dukra* kviečiama labai džiaugtis. Didžio džiaugsmo motyvas yra tai, kad Dievas gyvena joje; todėl ji neturi bijoti: juk Viešpats yra jos karalius ir išgelbėtojas (Būgaitė, 2008, p. 24–25). Angelo Gabrieliaus žodžiuose Marijai galima įžvelgti gana aiškų aidą minties, kuria pranašai kreipėsi į *Siono dukrą*. Mergelė Marija kviečiama džiaugtis (Lk 1, 28: „Džiaukis, malonės pilnoji!“), nebijoti (žr. Lk 1, 30), nes Dievo Sūnus apsigyvens joje (Lk 1, 31–32a), jos iščias paversdamas Naująja šventykla (Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 24–25; Būgaitė, 2008, p. 25), todėl Švenčiausioji Mergelė Marija Bažnyčioje užima ypatingą vietą. Pildosi *Magnificat* giesmės žodžiai: „Štai nuo dabar palaiminta mane vadins visos kartos, nes didžių dalykų padarė man Viešpats“ (Lk 1, 48–49). Toks jos gerbimas susijęs su Jėzaus slėpiniu ir jo pažinimu, nes Marija yra Dievo Gimdytoja ir kaip tokia ji ir yra gerbiama. Ši pagarba apima jos tikėjimo palaiminimą, nes „malonės pilnoji“ ji tapo dėl savo tikėjimo.

Per Švenčiausiosios Mergelės Marijos, kaip Naujosios Ievos, – aktyvios išganymo dalyvės ir naujos žmonijos motinos – nėštumą visiškai pasireiškė Kristaus žmogystė. Nėščia Marija – tai Sandoros skrynia, Dievo ir žmogaus sutarties simbolis ir Dievo apsigyvenimo vieta, Dievo Žodžio tabernakulis. Marija, kaip šventyklos Sandoros skrynia, yra vieta, kurioje apsigyvena Dievas. Kitaip, Marija yra tabernakulis, kuriame slypi aukojamas Kristus kūnas (Mary as the Second Ark of the Covenant, 2016; Sprindžiūnienė, 2013, p. 5). Ne veltui Rytų krikščionių liturgijoje prie altoriaus turi būti laikomas ne

tik Jėzaus atvaizdas, bet ir apreiškimo Marijai paveikslas. Šitaip norima atkreipti Eucharistijos dalyvių dėmesį, kad Marija savo klusnumu atvėrė vartus pasaulio išganymui, kurio slėpinys ir švenčiamas prie altoriaus (Poniškaitis, 2000). O katalikiškoje litanijoje, kuri skirta Švenčiausiajai Mergelei Marijai, į Mariją kreipiamasi kaip į *Aukso namus, Sandoros skrynią*. Tai nuoroda į tabernakulį, kuriame laikomas Švenčiausiasis Sakramentas, į Dievo artumo garantiją ir sandorą su savo žmonėmis.

Bažnyčios laikmečiu Marijos motinystė išgyvenama per Eucharistiją, liturginį Atpirkėjo slėpinio šventimą, kuriame yra Kristaus kūnas ir kraujas, gimęs iš Mergeles Marijos. Marija savo eucharistinį tikėjimą netiesiogiai pareiškė dar iki Eucharistijos įsteigimo. Sutikdama priimti Dievo Žodį, ji pačiu tikriausiu būdu, realiai su kūnu ir krauju, anticipavo savyje tai, ką sakramentiškai išgyvena kiekvienas tikintysis, priimantis Kristų duonos ir vyno pavidalais. Tikėjimo požiūriu Marijos *fiat* yra pirmasis kiekvieno krikščionio tariamo *amen*, priimant Komuniją, išpažinimas. Ji, „laiminga įtikėjusi“ (Lk 1, 45), tapo pirmuoju istorijoje *tabernakuliu*, kuriame žmogaus akims dar neregimas Dievo Sūnus buvo pagarbintas Elzbietos (Lk 1, 42; Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 31; Mary as the Second Ark of the Covenant, 2016; Karaliūnaitė, 2010, p. 28; Kontrimaitė, 2012, p. 24–26). IV a. Efreimas Sirietis (306–373) Mariją vadina *padangte, tabernakuliu*, kuriame gyveno įsikūnijęs Žodis, ir Žodžio buveinės Bažnyčios švenčiamoje Eucharistijoje pirmavaizdžiu (cit. iš Poniškaitis, 2000).

Viešpats užeis pas kiekvieną, kuris atvers Jam duris. Dievo buvimo su žmogumi idėja ir jausmas – Senojo Testamento savastis. Dievas yra su savo tauta. Jis, pranokstantis visa, kas yra Žemėje, tarsi tampa žemiškas. Jis nusileidžia į palapinę, padangtę su Sandoros skrynia, Jis apgaubia šventyklą. Šventykla ir yra ta vieta, kur žmonės susirenka aplink Sandoros skrynią, Dievo buveinę. Bet Dievas yra ne tik čia, Jis yra visur, Jo šlovė pripildo ir dangų, ir žemę; vis dėlto čia – ypatinga Jo buvimo vieta, čia Jo padangtė (Menis, 1998, p. 27; Ratzinger, Benediktas XVI, 2012, p. 14). Todėl „Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų“ pilnas „malonės ir tiesos“ (Jn 1, 14). Gyveno reiškia Jis pastatė savo padangtę, palapinę tarp žmonių. Tad toliau Šventų švenčiausios vietos paralelę nuo Sandoros skrynios per Švenčiausiąją Mergele Mariją veskime į Bažnyčios tabernakulį – *palapinę*, kurioje Dievas gyvena tarp žmonių.

3. Tabernakulis – Švenčiausiojo artumas čia ir dabar

Eucharistijoje atsiskleidžia visa Išganymo istorija. Galime skirti tris Eucharistijos buvimo istorijos laike būdus: „Senajame Testamente ji yra kaip *įvaizdis*, Naujajame Testamente – kaip *įvykis* ir Bažnyčios laike, kuriame gyvename, – kaip *sakramentas*“ (Cantalamesa, 1999, p. 10), t. y. šis „krikščioniškasis slėpinys visada yra trijų matmenų: praeities *atminimas*, malonės *buvimas dabar* ir amžinojo išsipildymo *laukimas*“ (Cantalamesa, 1999, p. 98). Jėzaus žodžiai: „Štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigos“ (Mt 28, 20) nurodo, kad Viešpats Eucharistijoje yra čia ir dabar, ne tik praeities laike. „Mišiose Kristus, nekruvinu būdu per amžius tęsdamas auką, paaukotą ant kryžiaus, kunigų tarnavimu aukoja save Tėvui už pasaulio išganymą“ (Šventoji apeigų kongregacija, 1967, Nr. 3c). Po šv. Mišių Eucharistijos garbinimas nesibaigia. Mišios veda į tolesnį, asmenišką Dievo garbinimą Švenčiausiajame Sakramente. Švenčiausiąjį Sakramentą tikintieji garbina latrijos kultu, teikiamu tikrajam Dievui.

Šventųjų pavidalų laikymo bažnyčioje po šv. Mišių antriniai tikslai yra Komunijos dalijimas ne per šv. Mišias ir tais pavidalais prisidengusio Viešpaties Jėzaus Kristaus garbinimas, tuo tarpu pirminis ir pradinis tikslas yra viatiko¹⁷ teikimas. Komunijos laikymas ligoniams įvedė paprotį garbinti tą bažnyčioje laikomą eucharistinę duoną (Šventoji apeigų kongregacija, 1967, Nr. 3f, 48; Kazlauskas, 2011, p. 6). Po šv. Mišių Jėzus Kristus pasilieka Eucharistijoje, todėl kyla būtinumas šiam Švenčiausiajam Sakramentui turėti tinkamą vietą laikyti ne Mišių metu. „Šventoji Eucharistija pagal teisės nuostatus gali būti nuolat laikoma tik viename tos bažnyčios altoriuje arba tik vienoje vietoje. Todėl kiekvienoje bažnyčioje paprastai tebūna vienas tabernakulis“ (Šventoji apeigų kongregacija, 1967, Nr. 52). Tabernakulis (lot. *tabernaculum*) reiškia pastogę, palapinę. Sandoros skrynia turėjo būti laikoma Susitikimo palapinėje, nes Sinajaus dykumoje Dievui garbinti izraelitai pasidarė sudedamąją maldyklą – padangtę, tabernakulį (Clines ir kt., 1992, p. 45). Taigi tabernakulis yra palapinės versija, joje izraelitai laikė patį brangiausią turtą – Sandoros skrynią, kuri laidavo Dievo artumą, o šiandien krikščionys

¹⁷ Kad krikščioniškasis gyvenimas augtų, jis turi būti maitinamas eucharistine Komunija, mūsų kelionės duona, iki pat mirties, kai ta duona mums bus paduota kaip viatikas. *Viatikas* – kelionės į amžinybę Komunija, kurią Katalikų Bažnyčia teikia sunkiai sergantiesiems prieš Ligonių patepimo sakramentą.

turi tabernakulį, kuriame taip pat yra Viešpaties artimą buvimą reiškianti Eucharistija.

Tabernakulis yra vienas švenčiausių bažnytinės erdvės elementų. Ankstyvieji krikščionys šventindavo įprastą duoną ir valgydavo ją namuose. O saugojimo poreikis, kaip minėta, atsirado kaip būdas pašventintą duoną vėliau teikti ligoniams. Eucharistija ne liturgijos metu buvo naudojama jau pačioje Bažnyčios gyvavimo pradžioje. Apie tai II a. užsimena šv. Justinas „Apolo-gijoje“. Aprašydamas Eucharistijos šventimą, jis mini, kad Kristaus Kūnas buvo nešamas tiems, kurie nepajėgdavo ateiti į susirinkimą. Krikščionių persekiojimo laikais Švenčiausiasis Sakramentas jau buvo nešamas ligoniams, kaliniams į kalėjimus. Tada atsirado paprotys Eucharistiją saugoti šventykloje ir ne Mišių metu, kad krikščionys, esant būtinumui, galėtų ją priimti. Iki XIII amžiaus įprasta Bažnyčios praktika buvo laikyti Švenčiausiąjį Sakramentą ligoniams tinkamoje zakristijos vietoje ar mažoje saugykloje ant presbiterijos sienos. Tik nuo XII–XIII a., kai altoriai buvo pristumti prie sienos ir kunigas aukodavo Mišias atsisukęs į žmones nugarą, atsirado tabernakulis, statomas ant altoriaus. Pirmoji oficiali Eucharistijos laikymo norma paskelbta 1215 metais Laterano IV Susirinkime, kuriame nustatyta, kad Švenčiausiasis Sakramentas turi būti laikomas užrakintas (Kajačkas, 1998, p. 77–78; Krūgelis, 2010, p. 306; 2012, p. 30–32; Kazlauskas, 2015, p. 3; 2011, p. 5).

XV–XVI a. tabernakulis jau visada įruošiamas didžiojo altoriaus centre, o ant jo statomas altoriaus kryžius. Tabernakulio vizualinė reikšmė centre atsirado dėl Milano arkivyskupo šv. Carlo Borromeo veiklos. Arkivyskupas C. Borromeo, siekdamas apsaugoti Švenčiausiąjį Sakramentą nuo piktnaudžiavimų, įsakė savo vyskupijos bažnyčiose tabernakulį pastatyti ant pagrindinio altoriaus. Šis pertvarkymas tapo vos ne visuotine oficialia Bažnyčios praktika. Todėl pirmieji tabernakuliai bažnyčios centre įrengiami būtent Itali-joje. Veronos vyskupas Gian Matteo Giberti kalba apie potridentinės Bažnyčios raidos gaires, be to, pabrėžia būtinumą tabernakulį iš zakristijos perkelti į presbiterijos centrą. Vyskupas G. M. Giberti buvo įsitikinęs, kad presbiterijos centras yra geriausia vieta tabernakuliui tiek kompoziciniu, tiek liturginiu požiūriu. Šią komponavimo logiką jis palygino su žmogaus širdimi (Kazlauskas, 2015, p. 3; 2011, p. 7; Krūgelis, 2010; 2012, p. 30–32). 1614 m. rašytiniai kanonai jau reglamentuoja tabernakulio padėtį bažnyčioje. Tabernakulio atsiradimui bažnyčios centre įtakos turėjo ir reformacija. Kadangi Katalikų Bažnyčia moko, kad Kristaus kūnas yra ne tik hipotetiškai Eucharistijoje,

bet ir realiai, katalikai, siekdami išsiskirti iš protestantų, dar labiau išryškino liturginį Eucharistijos šventimą, tabernakulį perkeldami į centrinę erdvę. Tokia simetrinė kompozicija įsitvirtino keliems šimtmečiams. Senųjų bažnyčių vidaus erdvėje ir plano struktūroje tabernakuliui skiriama ypatinga pagarba. Iki Vatikano II Susirinkimo tai buvo ne tik liturgijos centras, bet ir menine prasme labiausiai pagerbta erdvė kartu su altoriumi.

Po Vatikano II Susirinkimo, kai altoriai vėl atstumti nuo sienų ir kunigas atsigręžęs aukėjo Mišias, atsirado naujos nuostatos dėl tabernakulio įrengimo. „Švenčiausiosios Eucharistijos laikymo vieta turi būti pati garbingiausia. Pageidautina, kad ji būtų tinkama privačiai garbinti bei melstis, ir kad tikintieji galėtų lengvai bei vaisingai garbinti Viešpatį Švenčiausiajame Sakramente asmenine malda“ (Šventoji Komunija ir Eucharistijos slėpinio kultas ne Mišių metu, 2005, p. 11). Tokia asmenine malda patogiausia garbinti, kai koplyčia atskirta nuo didžiosios navos. Lietuvos Vyskupų Konferencijos Liturgijos komisijos nurodymu, tai ypač svarbu bažnyčiose, kurios gausiai lankomos dėl savo meno ar istorijos paminklų, taip pat tose, kuriose daug laiminamų santuokų ar laidotuvių (Šventoji Komunija ir Eucharistijos slėpinio kultas ne Mišių metu, 2005, p. 12). Jeigu neįmanoma taip įrengti tabernakulio, tai rekomenduojama įruošti jį presbiterijoje už altoriaus, apsidos centre (Kajackas, 1998, p. 78). Privalu pažymėti, jog tabernakulis turi būti aukščiau, kad kunigas per Mišias jo neužstotų. Švenčiausiasis Sakramentas laikomas tik viename nekilnojamame, tvirtame, neperšviečiamame ir gerai apsaugotame nuo profanacijos pavojaus tabernakulyje. Taigi kiekvienoje bažnyčioje paprastai tebūna tik vienas tabernakulis (Kazlauskas, 2011, p. 8).

Tabernakuliai yra įvairiausių formų, su skirtingais simboliais, kad žmonėms padėtų kuo geriau kelti savo mintis į svarbiausią turtą, esantį jame, – į Dievą Ostijos pavidalu. Sakramentinės teologijos daktaras kun. M. Francis Mannion¹⁸ tabernakulius, atsižvelgiant į jų meninę formą, skirsto į penkis tipus. Pirmasis yra Sandoros skrynios prototipas, kildinamas iš Senojo Testamento. Čia autorius pastebi tabernakulio ir Sandoros skrynios panašumą. Tabernakulio vidus turi būti išklotas auksu arba bent jau baltu aksomu. Sandoros skrynios vidus taip pat buvo išklotas auksu: „Aptrauksi ją grynų auksu, – paauksuosi ją iš vidaus ir iš lauko, – ir aplinkui uždėsi ant jos auksinį

¹⁸ Išsamiau knygoje: Mannion F. (2004). *Masterworks of God. Essays in Liturgical Theory and Practice*. Chicago: Liturgy Training Publications.

apvadą“ (Iš 25, 11). Be to, Sandoros skrynija izraelitams buvo regimas Dievo artumo ženklas, žydai Sandoros skrynioje saugojo Dievo Sandorą su jais. Šiandien tabernakulyje yra pats Dievas, švenčiausia substancija Žemėje. Tai gi Sandoros skrynija yra tabernakulio prototipas, kuris susieja Senojo ir Naujojo Testamentų mokymą. Antroji tabernakulio forma yra pastatas. Šiuo atveju tabernakulis gali perteikti bažnyčios stilių. Gali būti simboliniai stogelis, frontonas, kolonos. Trečiasis tipas primena seifą, saugyklą, norint pabrėžti joje saugomos Eucharistijos vertingumą. Šiuo atveju sustiprinamas Eucharistijos mįslingumas, jis savitai suliejamas su visu bažnyčios pastatu. Ketvirtas tipas yra bokštelio formos. Jis simbolizuoja žemės ir dangaus ryšį, be to, smailėjanti ir kylanti forma išreiškia Bažnyčios troškimą kilti į dangiškąją garbę. Penktoji tabernakulio forma yra spintelė, kuri primena ikitridentinius laikus, kai Švenčiausiasis Sakramentas laikytas dėžutėje ir joje nešamas pas ligonius. Ši forma simbolizuoja labdarą, kuklumą, pagalbą silpnesniam (cit. iš Krūgelis, 2010).

Nepaisant tabernakulio tipo, drelės paprastai puošiamos Eucharistijos simboliais. Kai kuriose senosiose šventyklose ant tabernakulio drelių būdavo užrašomi liturginiai tekstai ar maldos. Tradiciškai šalia tabernakulio įrengiamas raudonos spalvos žibintas arba žvakė. Čia ir vėl ryški aliuzija į Sandoros skrynią¹⁹. Tiek Sandoros skrynios laikmečiu, tiek mūsų laikais virš tabernakulio vis dar dega lempelė, kuri yra „vienas iš tradicinių sakralinių elementų, primenantis dalyvaujantiems apeigose apie mistinę eucharistijos reikšmę“ (Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas, 2008, Nr. 935; Krūgelis, 2010, p. 307; Kontrimaitė, 2012, p. 32–35). Labai svarbus ir tabernakulio nepažeidžiamumas, saugantis Eucharistiją nuo išniekinimo. „Šventoji Eucharistija laikoma nejudamame ir tvirtame tabernakulyje“ (Šventoji apeigų kongregacija, 1967, Nr. 54). Čia Viešpats laukia, kada galės pradėti kelionę. Juk valgis skirtas valgyti. Nesuvalgyta eucharistinė Duona skelbia, kad yra nepasinaudojusiųjų stiprybę teikiančiu valgiu dėl daugelio priežasčių: dėl ligos, senatvės ar rūpinimosi ligoniais, kalėjimo, darbo, kelionės, susiskaldymo, nuodėmės, tikėjimo išsižadėjimo ar jo pamiršimo (Kazlauskas, 2015, p. 3). Bažnyčia siekia, kad neliktų nė vieno nepamaitinto Viešpaties Valgiu.

¹⁹ „Be to, idant nuolat degtų lempa, tu įsakysi izraeliečiams, kad tai šviesai tau atneštų gryno iš alyvų išspausto aliejaus“ (Iš 27, 20).

Išvados

Dievo artimo buvimo su žmogumi idėja ir jausmas – jau Senojo Testamento savastis. Dievas yra su savo tauta. Jis, pranokstantis visa, kas yra Žemėje, tampa tarsi žemiškas, Jis nusileidžia į padangtę su Sandoros skrynčia. Skrynčia vadinama Sandoros, nes joje buvo „Viešpaties Sandora, sudaryta su Izraelio tauta“ (2 Kr 6, 11). Per šią Sandorą izrealiečiai tapo šventa tauta, kurioje išsipildys visai žmonijai duotas Atpirkėjo pažadas. Sandoros skrynioje buvo laikomi Izraelio tautai brangiausi, Dievo artumą ir pagalbą liudijantys daiktai, kurie turėjo ir ateinančioms kartoms priminti Viešpaties darbus bei Jo Sandorą. Sandoros skrynčia buvo didžiausia Izraelio tautos šventenybė, ji buvo regimas Dievo buvimo su tauta ženklas, dvasinio ir valstybinio gyvenimo centras įėjus į Pažadėtąją žemę.

Naujajame Testamente Mergelė Marija vaizduojama kaip Senojo Testamento pranašysčių išsipildymas, kaip naujosios Sandoros Skrynčia, naujasis Dievo artumo Tabernakulis. Žodžiai „Viešpats su tavimi!“ (Lk 1, 28), ištarti Marijai, turi tiesioginę prasmę: su ja Dievas yra konkrečiu, asmenišku savo buvimu. Marija gali būti vadinama antrąja Sandoros skrynčia. Žodžiai: „Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs, ir Aukščiausiojo galybė pridengs tave savo šešėliu“ (Lk 1, 35) galėtų būti lyginami su Senojo Testamento žodžiais: „Možė negalėjo įeiti į Susitikimo palapinę, nes ją gaubė debesis ir Viešpaties šlovė ją pripildė“ (Iš 40, 35). Nėščia Marija – tai Sandoros skrynčia, sutarties tarp Dievo ir žmogaus simbolis ir Dievo apsigyvenimo vieta, Dievo Žodžio tabernakulis. Marija, kaip šventyklos Sandoros skrynčia, yra vieta, kurioje apsigyvena Dievas.

„Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų“ pilnas „malonės ir tiesos“ (Jn 1, 14). Gyveno, reiškia pastatė savo palapinę tarp mūsų. Gyvenimas tarp mūsų tęsiamas Švenčiausiam Sakramente, kuris saugomas tabernakulyje. Švenčiausiasis Sakramentas laikomas tik viename nekilnojamame, tvirtame, neperšviečiamame ir gerai apsaugotame nuo profanacijos pavojaus tabernakulyje. Kiekvienoje bažnyčioje paprastai tebūna vienas tabernakulis. Tabernakulis yra vienas iš švenčiausių bažnytinės erdvės elementų. Tabernakulis yra palapinės versija, kurioje izraelitai laikė patį brangiausią turtą – Sandoros skrynčią, laidavusią Dievo artumą, o šiandien krikščionys turi tabernakulį, kuriame taip pat yra Viešpaties artimą buvimą reiškianti Eucharistija. Bažnyčios laikmečiu Eucharistija – tai Dievo artumas *čia* ir *dabar*.

Apžvelgdami švenčiausios vietos raidą galime pamatyti Dievo troškimą save apreikšti ir dovanoti žmogui. Sandoros skrynia, Švenčiausioji Mergelė Marija ir tabernakulis yra Dievo artumo ženklai. Be Dievo jie nebūtų tuo, ką ženkliną. Jie byloja Dievo veikimą istorijoje. Žvelgiant iš Švenčiausios vietos raidos istorinės perspektyvos, galima daryti išvadą, kad Dievo artumas labai aiškiai išreikštas Izraelio tautoje per Sandoros skrynią, kuri simbolizavo Senąją Sandorą. Dievas buvo numatęs istoriniame laike atsiųsti Išganytoją, kuris paskelbtų Naująją Sandorą. Šia prasme Švenčiausiajai Mergelei Marijai Sandoros skrynia tampa prototipu, nes pati Mergelė nešiojo savyje Dievą, ji yra pilna Šventosios Dvasios. Jėzui paaukojus save ant kryžiaus ir įsteigus per Paskutinę vakarienę Eucharistiją, Kristaus kūną ir kraują duonos ir vyno pavidalu, bažnyčiose atsiranda šios švenčiausios substancijos laikymo vieta – tabernakulis. Žydų šventykloje sakralumo centru buvo laikoma Sandoros skrynia, o laikantis katalikų tradicijos Eucharistija yra gerbiama tabernakulyje.

Literatūra

- Batchelor, M. (1993). *Atsiverčiame Bibliją*. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija.
- Bertagnin, C. (1999). *Ikonografija*. Prieiga internete: <<http://www.polia.info/Ikona/Istorija.htm>> [žiūrėta 2017 04 26].
- Būgaitė, E. (2008). Marija: kūrinys Kūrėjo akivaizdoje. *Soter*, Nr. 27(55), p. 21–29.
- Cantalamessa, R. (1999). *Eucharistija – mūsų pašventinimas*. Kaunas: Gyvieji akmenėliai.
- Cantalamessa, R. (2001). *Marija – Bažnyčios veidrodis*. Kaunas: Gyvieji akmenėliai.
- Clines, D., Drane, J. W., Embry, M. (1992). *Biblijos enciklopedija*. Vilnius: Alma littera.
- Dogminė konstitucija apie Bažnyčią „Lumen Gentium“. (2001). *Vatikano II Susirinkimo nutarimai*. Vilnius: Aidai.
- Dovydo Sūnus, Dievo Sūnus. (2009). *Žodis tarp mūsų*, Nr. 6. Prieiga internete: <<http://www.zodistarpmusu.lt/2009/11-12/str2/>> [žiūrėta 2016 04 12].
- Dvasininkijos kongregacija. (1995). *Kunigų tarnybos ir gyvenimo vadovas*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Hunt, M. (2002). *The Virgin Mary as the Ark of the new Covenant*. Prieiga internete: <<http://www.agapebiblestudy.com/charts/Mary%20the%20Ark%20of%20the%20New%20Covenant.htm>> [žiūrėta 2016 03 28].
- Jonas Paulius II. (1987). *Enciklika „Redemptoris Mater“ apie Švenčiausiąją Mergelę Mariją keliaujančios Bažnyčios gyvenime*. Prieiga internete: <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/enciklikos/redemptoris-mater.html#I> [žiūrėta 2017 04 26].
- Kajackas, A. (1998). *Bažnyčia liturgijoje. Liturgijos raida istorijoje*. Kaunas: Lietuvos katechetikos centras.

- Karaliūnaitė, V. (2010). Eucharistinės pamaldumo Marijai dimensijos pagrindumas sielovadoje. *Soter*, Nr. 36(64), p. 21–33.
- Katalikų Bažnyčios katekizmas*. (2015). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas. (2008). *Aš visa darau nauja!* (*Apr* 21, 5). Kaunas: Kauno arkivyskupija.
- Kazlauskas, A. (2011). Ligonių liturgija. *Magnificat*, Nr. 6(16), p. 5–8.
- Kazlauskas, A. (2015). Tabernakulis ir gailestingumas. *Artuma*, Nr. 6, p. 3.
- Konstitucija apie šventąją liturgiją „Sacrosanctum Concilium“*. (2001). Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Konstitucijos, deklaracijos, dekretai. Vilnius: Aidai.
- Kontrimaitė, L. (2012). *Sandoros skrynia, Švč. Mergelė Marija, tabernakulis – šventų švenčiausios vietos raida*. Religijos pedagogikos ir psichologijos studijų programos bakalauro baigiamasis darbas. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
- Krūgelis, L. (2010). Tabernakulis šiuolaikinių bažnyčių architektūroje. *Urbanistika ir architektūra*, T. 34, Nr. 5. Prieiga internete: <http://www.tpa.vgtu.lt/upload/urban_zur/tpa_vol134_no5_305-319_krugelis.pdf> [žiūrėta 2015 03 26].
- Krūgelis, L. (2012). *Tradicijų ir novacijų santykis šiuolaikinėje Lietuvos sakralinėje architektūroje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Technika.
- Mannion F. (2004). *Masterworks of God. Essays in Liturgical Theory and Practice*. Chicago: Liturgy Training Publications.
- Mary as the Second Ark of the Covenant*. (2016). Prieiga internete: <<http://www.ignatius.com/promotions/cfe/documents/Mary%20web%20pages.pdf>> [žiūrėta 2016 03 28].
- Menis, A. (1998). *Apokalipsė. Komentarai*. Vilnius: S. Rudalevičiūtės individuali leidybos įmonė.
- Poniškaitis, S. (2000). Švč. Mergelė Marija ir Eucharistijos Slėpinys. *Bažnyčios žinios*, Nr. 10. Prieiga internete: <http://www.lcn.lt/eucharistija2000/teologija/poniskaitis_2.html> [žiūrėta 2015 11 17].
- Ratzinger, J., Benediktas XVI. (2012). *Jėzus iš Nazareto. Prologas. Pasakojimai apie vaikystę*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Rubšys, A. (1995). *Raktas į Senąjį Testamentą*, T. 1. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Rupeikaitė, K. (2005). Rago simbolika Šventajame Rašte. *Logos*, Nr. 44, p. 211–222.
- Schonborn, Ch. (1997). *Mūsų tikėjimo lobiai*. Vilnius: Logos.
- Sodeika, T. (2011). Apie Šventybę. *Religija ir kultūra*, Nr. 8, p. 7–16.
- Sprindžiūnienė, J. (2013). „Besilaukianti Dievo Motina“. *Magnificat*, Nr. 12 (46), p. 2–7.
- Šventasis Raštas*. (2009). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Šventoji apeigų kongregacija. (1967). *Instrukcija dėl Eucharistijos slėpinio kulto „Eucharisticum mysterium“*. Prieiga internete: <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/instrukcijos/eucharisticum_mysterium.html> [žiūrėta 2017 04 26].
- Šventoji Komunija ir Eucharistijos slėpinio kultas ne Mišių metu. Vatikano II Susirinkimo nutarimu reformuotas, popiežiaus Pauliaus VI įsakymu išleistas Romos apeigynas*. (2005). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Ulevičius, B. (2002). *Dieviškieji Rytai*. Vilnius: Aidai.

DEVELOPMENT OF THE HOLIEST PLACE AS VISIBLE PRESENCE OF GOD: FROM THE ARK OF THE COVENANT VIA VIRGIN MARY TO THE TABERNACLE

Remigijus Oželis

Summary

This article presents the continuity of the Holiest Place, which expresses God's visible presence, throughout three time periods: the Ark of the Covenant at the time of the Old Testament, Blessed Virgin Mary at the time of the New Testament and the Tabernacle at the time of the Church. While reviewing the development of the Holiest Place we can see God's desire to manifest and present Himself to the man.

The idea and feeling of God's closeness to man is evident already in the Old Testament. God is with His people. While God surpasses all that is on Earth, He becomes earthly and descends to the sacred tent with the Ark of the Covenant. It is called the Ark of the Covenant because it contained "the covenant of the Lord that he made with the people of Israel" (2 Chronicles 6: 11). Through this Covenant the Israelites became the holy nation where the promise of the Redeemer given to the mankind was to come true. The Ark of the Covenant contained Israel's most valuable things which witnessed God's presence and help and had to remind future generations of Lord's deeds and His Covenant. The Ark of the Covenant was the sanctity in the nation of Israel: it constituted the visible sign of God's being with the nation and was the centre of spiritual and national life when entering the Promised Land.

The New Testament depicts Virgin Mary as a fruition of prophesies of the Old Testament, as the Ark of the new Covenant, as a new Tabernacle of God's presence. Mary is greeted with the words "The Lord is with you!" (Luke 1: 28), which have a direct meaning: God is with her in His concrete personal presence. Mary could be called the second Ark of the Covenant. The words "The Holy Spirit will come on you, and the power of the Most High will overshadow you" (Luke 1: 35) could be compared to the words in the Old Testament "Moses could not enter the tent of meeting because the cloud had settled on it, and the glory of the Lord filled the tabernacle" (Exodus 40: 35). Pregnant Mary is the Ark of the Covenant, the symbol of agreement between

God and man, the place of God's dwelling and the Tabernacle of God's Word. Mary, like the Ark of the Covenant, is the place where God is present.

"The Word became flesh and made his dwelling among us (...) full of grace and truth" (John 1: 14). Made his dwelling means built his tent among us. Dwelling among us continues in the Blessed Sacrament which is kept in the Tabernacle. The Blessed Sacrament is kept in a single Tabernacle which is immovable, firm, lightproof and well protected from threats of sacrilege. Each church normally has only one tabernacle. It is one of the holiest elements in the space of a church. The Tabernacle is a version of a tent where the Israelites kept the most valuable possession – the Ark of the Covenant, which ensured God's presence. And today Christians have the Tabernacle, where the Eucharist, which expresses Lord's close presence, is kept. In the period of the Church the Eucharist means God's presence *here* and *now*.

While reviewing the development of the Holiest Place we can see God's desire to manifest and present Himself to the man. The Ark of the Covenant, Blessed Virgin Mary and the tabernacle are signs of God's presence. Without God they would not be what they signify. They witness God's action in history. From the historic perspective of the development of the Holiest Place it is possible to conclude that God's presence was very clearly expressed in the nation of Israel through the Ark of the Covenant, which symbolised the Old Covenant. In the historic time God had intended to send the Redeemer who would proclaim the New Covenant. From this perspective, the Ark of the Covenant is the prototype for Blessed Virgin Mary because Virgin herself carried God inside her and is full of Holy Spirit. When Jesus sacrificed Himself on the cross and established the Eucharist, Christ's body and blood in the elements of bread and wine, at the last supper, the place for keeping this holiest substance – the Tabernacle – appears in churches. The same way as the sacral centre of the Jewish temple was the Ark of the Covenant, the Catholic tradition respects the Eucharist in the Tabernacle.